

Statencommissiestuk

Jaarprogramma 2001 Leren voor Duurzaamheid

Advies: ter behandeling in de Statencommissie Milieu, Water en Groen op
10 september 2001

C-stuk

Behandeld door mevrouw C. Scholten-van der Scheer, telefoonnummer
(0592) 365726
Portefeuillehouder: mevrouw A. Edelenbosch

Inleiding

Op 26 maart 2001 heeft uw commissie het Jaarprogramma Leren voor Duurzaamheid 2000-2001 vastgesteld. De beschikbare middelen voor 2001 waren daarmee nog niet volledig benut, zodat een tweede termijn is opengesteld. Daarvoor zijn acht projecten ingediend.

Gedeputeerde staten kunnen, na raadpleging van de andere overheden, het jaarprogramma vaststellen binnen de kaders van de subsidiebeschikking van de staatssecretaris van landbouw, natuurbeheer en visserij (LNV) en het Provinciaal ambitiestatement (PAS) Leren voor Duurzaamheid Drenthe. Gedeputeerde staten kunnen echter niet beslissen over projecten die een bijdrage uit het krediet Leren voor Duurzaamheid ontvangen van f 50.000,- en meer. Deze projecten worden voorgelegd aan de statencommissie.

Voor de advisering over projecten is een adviespanel samengesteld, bestaande uit ambtelijke vertegenwoordigers van gemeenten, waterschappen, natuur- en milieueducatie (NME)-organisaties en het landelijk programmamanagement Leren voor Duurzaamheid. Door een beperkt aantal personen gericht om advies te vragen, zijn de adviezen van betere kwaliteit dan in de vorige ronde.

Advies

1. Instemmen met de projecten met een subsidie van meer dan f 50.000,- uit het Jaarprogramma 2001 Leren voor Duurzaamheid (Scholen voor Duurzaamheid, Roeken in De Wolden en Netwerk educatieve boerderijen).
2. De overige projecten uit het Jaarprogramma Leren voor Duurzaamheid voor kennisgeving aannemen.
3. Plan van aanpak Monitoring en evaluatie voor kennisgeving aannemen.

Meetbaar/Beoogd beleidseffect

- Bijdrage aan samenwerking met gemeente en waterschappen (Samenwerkend Drenthe uit Besturen in Balans 1999-2003) en samenwerken aan een multiculturele provincie.
- Uitvoering van het PAS Leren voor Duurzaamheid (beleidsintentie Leren voor Duurzaamheid 2000-2003).

Argumenten

- 1.1 *De projecten Scholen voor Duurzaamheid, Roeken in De Wolden en Netwerk educatieve boerderijen voldoen aan de criteria van de Subsidieregeling Leren voor Duurzaamheid. Projecten die voldoen aan de Subsidieregeling Leren voor Duurzaamheid kunnen worden toegekend, zolang het budget daarvoor toereikend is. Het budget is nog toereikend (zie Financiën). Nadere motivering van voldoen aan criteria van de subsidieregeling is gegeven in bijlage 1.*
- 1.2 *De projecten Scholen voor Duurzaamheid, Roeken in De Wolden en Netwerk educatieve boerderijen realiseren een deel van de ambities zoals omschreven in het PAS Leren voor Duurzaamheid 2000-2003. Nadere motivering van voldoen aan ambities per project is gegeven in bijlage 1.*
- 2.1 *Gedeputeerde staten zijn gemandateerd projecten van minder dan f 50.000,- op te nemen in het jaarprogramma.*

- 3.1. *Het Plan van aanpak Monitoring en evaluatie is door de landelijke Stuurgroep Leren voor Duurzaamheid vastgesteld.*
De landelijke Stuurgroep Leren voor Duurzaamheid is door de staatssecretaris van LNV benoemd om de uitvoering van het programma Leren voor Duurzaamheid te begeleiden. De stuurgroep heeft aan Bureau Spanjersberg en Pe opdracht gegeven een Plan van aanpak Monitoring en evaluatie op te stellen. Het plan van aanpak is in nauw overleg met een klankbordgroep van provincies opgesteld. In de Klankbordgroep Monitoring en Evaluaties zijn de provincies Zeeland, Limburg, Overijssel en Drenthe ambtelijk vertegenwoordigd.
- 3.2. *In oktober 2000 is door ons toegezegd dat een Plan van aanpak Monitoring en evaluatie ter informatie zou worden toegestuurd.*
In statenstuk 793, Krediet en Subsidieregeling Leren voor duurzaamheid, is toegezegd dat een Plan van aanpak Monitoring en evaluatie ter informatie zou worden toegestuurd. Het plan van aanpak is opgenomen als bijlage 2.

Uitvoering

Tijdsplanning

2001 tot en met 2003

Financiën

Totale kosten	f	1.293.810,--/€ 587.105,38 ¹
Externe kosten	f	935.829,--/€ 424.660,69
Kosten voor de provincie	f	357.981,--/€ 162.444,70 ²

Uit het budget: krediet Leren voor Duurzaamheid

Stand van zaken krediet Leren voor Duurzaamheid op 1 juni 2001

	Inkomsten		Bijdrage gemeenten/waterschappen ⁴	Uitgaven		Restbedrag, overhevelen naar 2002
	Rijk	Provincie ³		Eerdere programma's	Dit programma	
2000/2001	500.000	67.960	77.040	238.390	186.439	143.131
2002	250.000	72.500		118.929	127.042	76.529 ⁵
2003	250.000	72.500		73.781	44.500	204.219

¹ Het in dit schrijven opgenomen bedrag in euro's is bedoeld als gewenningsinformatie. Hieraan kunnen geen rechten ontleend worden.

² Kosten provincie zijn de kosten die via het krediet Leren voor Duurzaamheid worden verleend, dus de rijksbijdrage plus de eventuele provinciale bijdrage voor de gehele periode 2000-2003.

³ De provinciale bijdrage is de maximale bijdrage van f 72.500,-- per jaar, verminderd met de bijdrage van gemeenten en waterschappen. Waarbij de bijdrage van de provincie voor 2000 minimaal f 40.000,-- bedraagt omdat deze uit het NMP-budget komt.

⁴ De bijdrage van gemeenten en waterschappen wordt niet gestort op de provinciale rekening en is dus ook niet opgenomen in de uitgaven voor het programma. Alleen omdat de bijdrage van gemeenten en waterschappen invloed heeft op de hoogte van de provinciale bijdrage is deze hier vermeld.

⁵ Het vrij te besteden budget voor 2002 komt hiermee, inclusief het restant van 2001 op f 219.660,-- (=f 143.131,-- + f 76.529,--). Om flexibel in te kunnen blijven spelen op actuele ontwikkelingen is het streven om jaarlijks minimaal f 200.000,-- vrij te besteden over te houden. Dat betekent dat in 2002 in principe alleen kortlopende projecten gehonoreerd zullen worden, omdat anders in 2003 geen f 200.000,-- meer vrij te besteden is.

Monitoring en evaluatie

Plan van aanpak Monitoring en evaluatie is ontwikkeld door bureau Spanjersberg en Pe. Het plan van aanpak is als bijlage 2 toegevoegd.

Extern betrokkenen

Projectaanvragers.

Communicatie

- Persbericht over toe te kennen projecten.
- Brief naar projectaanvragers met toekenning.
- Brief aan Stuurgroep Leren voor Duurzaamheid/staatssecretaris van LNV met jaarprogramma ter informatie.

Bijlagen

1. Jaarprogramma Leren voor Duurzaamheid 2001.
2. Plan van aanpak Monitoring en evaluatie in het programma Leren voor Duurzaamheid.

Ter inzage in de leeskamer

1. Kopieën van de projectaanvragen.
2. Subsidiebeschikking staatssecretaris d.d. 4 september 2000 en 22 november 2000.
3. Provinciaal ambitiestatement Leren voor Duurzaamheid.
4. Statenstuk 793, Krediet en Subsidieregeling Leren voor duurzaamheid.

Assen, 6 augustus 2001
Kenmerk: 27/6.2/2001004872

Gedeputeerde staten van Drenthe,

G. de Vries-Leggedoor, wnd. voorzitter
H. Rappa-Velt, griffier

tk/coll.

Jaarprogramma Leren voor Duurzaamheid 2001

Op 1 mei 2001 zijn de volgende projecten ingediend voor Leren voor Duurzaamheid. De projecten zijn getoetst aan de criteria zoals deze genoemd zijn in de Subsidiereregeling Leren voor Duurzaamheid (artikel 3) (toetspunten 1 en 2). Daarnaast is nagegaan in hoeverre de projecten een bijdrage leveren aan het Provinciaal ambitiestatement Leren voor Duurzaamheid (toets punt 3).

De volgende punten zijn bij de toetsing betrokken:

1a. Sluit aan bij de thema's Water, Omgevingskwaliteit of Consumentengedrag. 2a. Nieuwe doelgroep. 2b. Doelgroep participeert actief. 2c. Project draagt bij aan versterken leerprocessen van beleid. 2d. Mondiale aspecten. 2e. Project maakt gebruik van ervaringen elders. 2f. Meerwaarde ten opzichte van soortgelijke projecten.	2g. Sluit aan bij bestaande structuren. 2h. Goede verhouding kosten en baten. 3a. Bijdrage aan speerpunt Onderwijs. 3b. Bijdrage aan speerpunt Beleidsverankering en positionering. 3c. Bijdrage aan speerpunt Integratie in maatschappelijke sectoren. 3d. Bijdrage aan professionalisering en kwaliteitszorg. 3e. Bijdrage aan kennismanagement en ondersteuningsstructuur.

Project en beknopte omschrijving	Ambtelijk advies	Gevraagd bedrag LvD en looptijd
<p>Scholen voor Duurzaamheid</p> <p>Het project voorziet in een netwerk van scholen in het voortgezet onderwijs en ondersteuners in de drie noordelijke provincies. Hiermee kan structurele aandacht voor duurzame ontwikkelingen in het voortgezet onderwijs gerealiseerd worden. Daarnaast wordt kwaliteit van het aanbod gewaarborgd. Het programma Scholen voor Duurzaamheid wordt digitaal ondersteund met het programma DOOR!</p>	<p>Project voldoet aan 2a tot en met en 3a, c, d en e. Daarnaast wordt aangesloten bij actuele onderwerpen in de noordelijke provincies. Het project sluit ook goed aan bij het landelijk programma Leren voor Duurzaamheid. De visie die besloten ligt in het project sluit aan bij de onderwijsvernieuwing in de scholen. Het project richt zich op eigen competenties van docenten en leidinggevenden in het onderwijs met betrekking tot duurzaamheid. Bovendien worden ondersteuners (onder andere natuur en milieueducatie (NME)-organisaties) getraind in een marktgerichte aanpak. Samenwerking tussen Groningen, Fryslân en Drenthe geeft schaalvoordelen en een betere prijs-kwaliteitverhouding.</p> <p><i>Conclusie</i> <i>Project past goed binnen Leren voor Duurzaamheid. Project wordt samen met Groningen en Fryslân uitgevoerd. Subsidie voor 2001 toekennen onder voorbehoud van bijdrage van Groningen en Fryslân. Bijdrage voor 2002 en 2003 alvast reserveren binnen Leren voor Duurzaamheid, maar pas toekennen na goedkeuring begroting 2002 en 2003.</i></p>	<p>2001 <i>f</i> 34.833,--</p> <p>2002-2003 <i>f</i> 128.167,--</p> <p>(Totaal <i>f</i> 163.000,--)</p>

Project en beknopte omschrijving	Ambtelijk advies	Gevraagd bedrag LvD en looptijd
<p>Roeken in de Wolden, lust of last?</p> <p>Roeken zorgen voor overlast door geluid, uitwerpselen en schade aan landbouwgewassen. Tegelijkertijd is de roek een beschermde vogel en verbiedt de Flora- en Faunawet het verstoren en verjagen van de vogels. Diverse partijen zijn het met elkaar oneens over hoe het best omgegaan kan worden met de vogels. Het project vraagt bij een brede groep van de bevolking aandacht voor het roekenprobleem. Positieve en negatieve aspecten worden evenwichtig belicht. Getracht wordt door kennisoverdracht, uitwisseling van waarden en beleving en onderlinge discussies tot mogelijke oplossingen te komen. Tegelijkertijd wordt door deze werkwijze geprobeerd alvast draagvlak voor mogelijke oplossingen te realiseren. Ook wordt aandacht besteed aan de mogelijkheden om binnen de kaders van de wet tot oplossingen te komen.</p>	<p>Project voldoet aan 2a tot en met h, 3b en c. Het project is interessant vanuit oogpunt van bestuurlijke verankering, Zowel bij gemeenten als bij provincies is het zoeken naar oplossingen voor het roekenprobleem een item. De aanpak is verfrissend. Er wordt veel gewerkt met creatieve invalshoeken, zoals een kunstexpositie over het onderwerp en een theatervoorstelling. Project levert een goede aanzet tot het voeren van duurzaamheidsdebatten in het algemeen. De werkwijze kan dezelfde blijven, in de toekomst kunnen thema's wisselen. In plaats van over Roeken, kan ook gesproken worden over intensieve veehouderij of bijvoorbeeld windmolens.</p> <p><i>Conclusie</i> <i>Project past goed binnen Leren voor Duurzaamheid. Nadrukkelijk meegeven dat met name ontwikkeling van goed werkende methoden met het oog op toekomstige duurzaamheidsthema's uitgewerkt moet worden.</i></p>	<p>2001-2002 f 50.000,--</p>
<p>Zon-PV nieuw licht op duurzame energie</p> <p>Aansluitend op de promotie van PV-cellen in Drenthe, wil de Milieufederatie in samenwerking met de gemeente Assen aandacht vragen voor duurzaam energiegebruik, Daaronder verstaat men behalve PV, ook andere vormen van duurzame energie en energiebesparing. In samenwerking met de doelgroepen (midden- en kleinbedrijf (MKB), recreatieondernemers, scholen en gemeenten) worden demonstratielocaties gekozen en een educatietraject ontwikkeld.</p>	<p>Project voldoet aan criteria 1a, 2a, b, c, e, f, g en h en 3a, b, c en e. Het project zet met name in op bestuurlijke verankering van leerprocessen bij beleid. Aansluiting bij PV-campagne maakt het project sterk doordat gebruikgemaakt wordt van de aandacht. Bovendien biedt PV een goed gedragsalternatief voor de burger voor traditionele energiebronnen. Anderzijds kan focus op PV de vrije keuze in de weg staan. Garantie voor versterken mondigheid van burgers moet blijken uit uitgewerkt plan van aanpak.</p> <p><i>Conclusie</i> <i>Project past binnen principes van Leren voor Duurzaamheid. Definitieve toekenning van subsidie laten afhangen van ambtelijke goedkeuring van plan van aanpak waaruit leerprocessen moeten blijken.</i></p>	<p>2001-2002 f 45.000,--</p>

Project en beknopte omschrijving	Ambtelijk advies	Gevraagd bedrag LvD en looptijd
<p>Kadercursus Ecologische Verbindingszones (EVZ)</p> <p>Cursus is bedoeld voor IVN-kaderleden. De bedoeling is dat kaderleden de kennis en vaardigheden uit de cursus kunnen gebruiken om binnen het gebied van hun afdeling volwaardig mee te denken over en vorm te geven aan de EVZ. De kaderleden kunnen na de cursus draagvlak voor EVZ verwerven en de effecten van EVZ monitoren.</p>	<p>Project voldoet aan 2b, c en h en 3 e en indirect aan 3b. Werkelijk effect op Leren voor Duurzaamheid is sterk afhankelijk van vervolgactiviteiten binnen afdelingen. Project richt zich wel eenzijdig op ecologie en niet op economie en sociaal-culturele ontwikkeling. Project past wel binnen het streven van de provincie om draagvlak voor EVZ te realiseren.</p> <p><i>Conclusie</i> <i>Project sluit aan bij provinciaal en gemeentelijk streven naar EVZ. Project past binnen rijksbeleid Mensen voor natuur, natuur voor mensen, waarin EVZ als een van de speerpunten genoemd staat. Daarom project voordeel van de twijfel gunnen en actief stimuleren dat vervolg gegeven wordt aan activiteiten binnen IVN-afdelingen.</i></p>	<p>2001 f 8.470,--</p>
<p>Netwerk educatieve boerderijen</p> <p>Draagvlakvergroting voor duurzame landbouw door kennis en interesse bij jongeren te vergroten. Waardenvorming over duurzame landbouw bij jongeren op gang brengen. Netwerk van educatieve duurzame boerderijen vormen om kennis en ervaring uit te wisselen.</p>	<p>Project voldoet aan 1a, 2a, 2b, 2g en 3c en e. Door adviespanel wordt opgemerkt dat project past binnen regulier werk van Stichting Veldwerk Nederland. De stichting heeft echter geen reguliere subsidie en is dus voor alle activiteiten afhankelijk van projectsubsidies. De provincie heeft uitgesproken in haar beleid dat ze duurzame landbouw actief wil stimuleren en met name de Stichting BION daarvoor wil inzetten. Daarbij kan dit project een rol spelen.</p> <p><i>Conclusie</i> <i>Project past binnen Leren voor Duurzaamheid. Specifiek aandacht vragen voor ondersteuning boeren bij voorlichtingsactiviteiten (boeren zijn als intermediair nieuwe doelgroep, niet de jongeren). Opnemen in subsidiebesluit dat auteursrechten van ontwikkeld concept en ontwikkelde materialen in handen komen van Stichting BION (want Veldwerk Nederland investeert niet zelf in dit project en ervaringen met andere projecten leert ons dat zij bij goed resultaat de projecten wel ten gunste van zichzelf doorverkopen naar andere delen van Nederland. Als het streven van de provincie is de Stichting BION zelfstandig te laten voortbestaan, kunnen zij beter de opschaling verzorgen.)</i></p>	<p>2001 f 48.135,50</p> <p>2002 f 43.375,50</p> <p>(Totaal f 91.511)</p>

Af te wijzen projecten 2001

Project en beknopte omschrijving	Ambtelijk advies	Gevraagd bedrag Lvd en looptijd
<p>Studieclub Ondernemen op het platteland In vervolg op de cursus Ondernemen op het platteland een studieclub van oud-cursisten opzetten. Doel is het verhogen van de beroepskennis en het voorzien in een netwerkbehoefte van ondernemende vrouwen op het platteland. Afgeleide doelen zijn het bereiken van een omslag in consumentengedrag, leefbaarheid en werkgelegenheid op het platteland verbeteren en mondiale vervoersstromen beperken.</p>	<p>Project is niet aanvullend op reguliere werk van Vrouwenvakschool en AOC-Terra. Project levert geen essentiële bijdrage aan Leren voor Duurzaamheid. Gekozen onderwerpen invoering Euro, Internet en Marketing van producten leveren geen bijdrage aan het leren over duurzame ontwikkeling. Gekozen werkwijzen (netwerkbijeenkomsten) zijn niet vernieuwend en de doelgroep is voor AOC en Vrouwenvakschool niet nieuw. Er worden geen interessante nieuwe samenwerkingsverbanden gerealiseerd.</p> <p><i>Conclusie</i> <i>Regulier werk en niet vernieuwend.</i></p>	<p>2001-2002 <i>f</i> 20.100,--</p>
<p>Kwaliteitsstandaard duurzame Pabo Hogeschool Drenthe, Pabo Meppel werkt hard aan het verduurzamen van de opleiding, zowel voor de inhoud van de lessen, als voor de bedrijfsvoering. Nu ontstaat behoefte om zich te profileren naar de buitenwereld door een kwaliteitswaarde. Aanvrager vindt bestaande keurmerken niet ver genoeg gaan en wil een "zwaarder" keurmerk ontwikkelen.</p>	<p>In principe boeiend initiatief. In het vorige jaarprogramma hebt u de ontwikkeling van een stuk inhoud gehonoreerd. Wij signaleren echter dat er op diverse plaatsen in Nederland behoefte is aan keurmerken en dat die door verschillende instanties al ontwikkeld worden. Om te voorkomen dat er straks een overmaat aan kwaliteitskeurmerken ontstaat, waardoor de keurmerken nietszeggend worden, adviseren wij u dit initiatief af te wijzen.</p> <p><i>Conclusie</i> <i>Project afwijzen en Pabo adviseren zich aan te melden voor andere, bestaande of nog in ontwikkeling zijnde keurmerken.</i></p>	<p>2001-2002 <i>f</i> 97.223,--</p>
<p>Bewonersparticipatie in ecologisch groenbeheer in Ruinen Bewoners in Ruinen zijn ontevreden over gemeentelijk groen. Gemeentelijk budget is ontoereikend om de wensen van bewoners uit te voeren. Daarom is gekozen voor participatie van bewoners. Doel is dat bewoners meedenken over inrichting en beheer van gemeentelijk groen. Daarvoor is een stuk scholing over basisprincipes ecologisch beheer nodig.</p>	<p>Project gaat vooral over leefbaarheid van het dorp. Educatie spitst zich toe op natuureducatie. Leren voor Duurzaamheid ontbreekt door eenzijdige focus op natuur en leefbaarheid (economische en sociale aspecten slechts op de achtergrond betrokken). Daarbij past deze aanpak in de veranderende rol van de gemeente door meer participatie van bewoners in wijk- en buurtbeheer en in die zin kan het project gerekend worden tot de reguliere taak van de gemeente. In diverse andere gemeenten in Nederland zijn al soortgelijke projecten gestart. In Drenthe hebben de voormalige gemeenten Peize (buurtschap Noordeinde), Meppel en Nijeveen in respectievelijk 1995 en 1997 ervaring opgedaan met bewonersparticipatie in ecologisch groen.</p> <p><i>Conclusie</i> <i>Project afwijzen voor Leren voor Duurzaamheid omdat het een eenzijdige focus op ecologie heeft, regulier werk van de gemeente betreft en niet vernieuwend is.</i></p>	<p>2000-2003 <i>f</i> 37.750,--</p>

**AANPAK MONITORING EN EVALUATIE
IN HET PROGRAMMA LEREN VOOR DUURZAAMHEID**

'De vinger aan de pols in de uitvoering'

INHOUDSOPGAVE

	Bladzijde
VOORWOORD	1
1. INLEIDING	2
1.1 Opzet Programma Leren voor Duurzaamheid	2
1.2 Leeswijzer	3
2. MONITORING EN EVALUATIE	4
2.1 Functies, uitgangspunten en eisen	4
2.2 Wat willen we weten?	7
2.3 Beschrijving van de aanpak	11
3. TAKEN EN WERKAFSPRAKEN	14
4. STANDAARDS	15
4.1 Opzet provinciale/landelijke voortgangsrapportage	15
4.2 Rapportage na afronding van een project	17
5. KALENDER	18
6. GEGEVENS SPANJERSBERG & PE	19
BIJLAGE	20
Voorbeeld opzet projectvoortgangsrapportage	20

VOORWOORD

Het Programma Leren voor Duurzaamheid richt zich op het leren, ontwikkelen en innoveren op het gebied van duurzaamheid in Nederland.

Geen makkelijke opgave waarvan er 'dertien in een dozijn' gaan. Er kunnen geen vaste en beproefde recepten worden gehanteerd. Integendeel, in dit programma wordt de creativiteit en innovatiekracht van bestuurlijke en maatschappelijke partners aangesproken.

Gelet op het karakter van dit programma is het belangrijk om een goed monitoring-en evaluatiesysteem te ontwikkelen, dat het mogelijk maakt om op een pragmatische manier relevante informatie over de uitvoering naar boven te halen. Na analyse en gesprekken met betrokkenen in het programma heeft het organisatie adviesbureau Spanjersberg & Pe een systeem ontwikkeld, dat in deze notitie is beschreven.

Wat hebben we aan een monitoring-en evaluatiesysteem?

- Hiermee kunnen we zicht houden op de uitvoering van beleid en deze uitvoering waar nodig bijsturen.
- Hierdoor kunnen we over de resultaten van de uitvoering communiceren aan de betrokkenen, de politiek en de maatschappij. Dit maakt de thema's van het programma concreter, draagt bij aan het vergroten van de bekendheid met het programma en het draagvlak hiervoor.
- We kunnen tijdens de uitvoering leren van onze en elkaars opgedane ervaringen en hiermee de kwaliteit van de uitvoering als geheel op een hoger niveau tillen.
- Tenslotte stelt het ons in staat om verantwoording over de uitvoering van het programma af te leggen.

Met het ontwikkelen van een systeem zijn we er niet. Alleen met goede afspraken en inzet van alle personen, die bij de monitoring betrokken zijn (projectleiders, provinciale en landelijke contactpersonen, Spanjersberg & Pe) kunnen we er voor zorgen dat het systeem ook echt werkt.

Ook hier geldt dat de zwakste schakel in de keten de sterkte van de hele ketting bepaalt: zouden afspraken niet of slecht nagekomen worden, dan heeft dit een direct effect op de kwaliteit van de monitoringsinformatie.

Om die reden doen wij graag een beroep op uw aller medewerking !

Stuurgroep Programma Leren voor Duurzaamheid

1. INLEIDING

Dit hoofdstuk beschrijft volledigheidshalve in 1.1. de opzet van het programma Leren voor Duurzaamheid (LvD) en in 1.2. de opbouw van deze notitie.

1.1 OPZET PROGRAMMA LEREN VOOR DUURZAAMHEID

Het Programma LvD heeft als doel om in de jaren 2000 tot en met 2003 projecten en programma's te stimuleren en visies te ontwikkelen op het gebied van *leren voor duurzaamheid*.

Het programma is een vervolg op het interdepartementale programma Natuur en Milieu-Educatie Extra Impuls (1996 t/m 1999).

Het programma bestaat uit een interbestuurlijke samenwerking tussen:

- de ministeries VROM, LNV, OC&W en Buitenlandse Zaken/OS
- de provincies, vertegenwoordigd door het IPO
- de gemeenten, vertegenwoordigd door de VNG, en
- de waterschappen, vertegenwoordigd door de Unie van Waterschappen.

Het programma kent de volgende *vijf speerpunten*:

- Maatschappelijke integratie van het leren voor leefbaarheid en duurzaamheid
- Versterking van de bestuurlijke verankering van Natuur-en Milieu educatie (NME) in het (overheids)beleid
- Versterking van de structurele inbedding van NME in het onderwijs
- Voortgaande professionalisering en kwaliteitszorg in de NME-sector
- Optimalisering kennismanagement en ondersteuningsstructuur voor NME.

Het programma LvD is sterk *decentraal* van opzet. De provincies vervullen hierbij een regierol; gemeenten en waterschappen worden als bestuurlijke partners bij de programmering actief betrokken.

Om sturing aan de uitvoering van het programma te geven zijn in het 'Beleidskader Leren voor Duurzaamheid' streefbeelden en algemene prestatie-indicatoren geformuleerd. Deze vormen het referentiekader voor de zogenaamde Provinciale Ambitie Statements en het Landelijke Ambitiestatement.

De provincies hebben in *Provinciale Ambitie Statements* (PAS-sen) geformuleerd hoe hun vierjarig beleid eruit ziet, wat hun specifieke provinciale ambities zijn, weergegeven in resultaatgerichte streefbeelden en indicatoren voor resultaatbeoordeling.

Kort gezegd: de provincies formuleren zelf, binnen de ontwikkelde kaders, wat zij belangrijk vinden, wat hun ambities daarbij zijn en aan de hand van welke indicatoren kan worden gevolgd of de ambities gehaald worden.

Naast de provinciale plannen is een Landelijk Programma LvD opgesteld, dat gebaseerd is op het *Landelijk Ambitie Statement LvD 2000-2003* (LAS). Dit landelijke programma is aanvullend op de PAS-sen en stimuleert de innovatie op het gebied van leren voor duurzaamheid.

De provincies hebben zich verplicht om bij de uitvoering van dit programma aandacht te besteden aan rapportage, monitoring en evaluatie.

Het gaat hierbij in de eerste plaats om de monitoring en de rapportage in het kader van de subsidierelatie. In dat verband zullen provincies voor 1 maart en voor 1 juni een rapportage aan het ministerie van LNV aanleveren.

Daarnaast zullen de provincies ook verslag doen aan de Stuurgroep LvD over de uitvoering van het provinciale programma. Het gaat hierbij om procesmatige en inhoudelijke aspecten: hoe loopt de uitvoering, gelet op de geformuleerde ambities, wat zijn interessante (tussen)resultaten, wat zijn ervaringen?

De aanpak voor monitoring en evaluatie, zoals beschreven in deze notitie richt zich op het laatste, waarbij, - om praktische redenen -, waar mogelijk gebruik gemaakt zal worden van de gegevens die de provincies toch al in het kader van de subsidierelatie zullen opleveren.

1.2 LEESWIJZER

Deze notitie is als volgt opgebouwd.

Hoofdstuk 2 beschrijft de concrete aanpak van monitoring en evaluatie (2.3) en de overwegingen die daaraan ten grondslag liggen (2.1 en 2.2).

Hoofdstuk 3 zet de taken en de concrete werkafspraken volledigheidshalve op een rij.

Hoofdstuk 4 bevat twee standaards, die als basis in het kader van de monitoring en evaluatie gehanteerd worden. Deze standaards zijn opgesteld, teneinde een gemeenschappelijk referentiekader te bieden en om de provinciale en de landelijke contactpersonen ook een concreet houvast te geven bij de monitoring.

In de bijlage is een voorbeeld opgenomen van een opzet van een projectvoortgangsrapportage, die desgewenst bij de monitoring benut kan worden.

2. MONITORING EN EVALUATIE

2.1 FUNCTIES, UITGANGSPUNTEN EN EISEN

Het meten van de voortgang is 'geen doel op zich', maar moet relevante en actuele informatie opleveren ten behoeve van (1) de bijsturing van de uitvoering, (2) de communicatie over de uitvoering, alsmede (3) het afleggen van verantwoording over de uitvoering.

Concreter uitgewerkt zijn de functies van de monitoring en evaluatie van de uitvoering van het programma Leren voor Duurzaamheid:

- Het volgen van het proces van de totale uitvoering van het programma op landelijk niveau (uitvoering van de provinciale programma en het landelijke programma) ten behoeve van de Stuurgroep, zodat programmasturing op landelijk niveau mogelijk is.

Speciale aandacht daarbij vergt het tussenevaluatiemoment in 2001, aangezien op basis van een reflectie op de voortgang uitspraken over het vervolg in de twee resterende jaren (2002 en 2003) zullen worden gedaan. Qua timing is de planning dat de provinciale en landelijke contactpersonen uiterlijk per 1 oktober 2001 een voortgangsrapportage met informatie conform deze opzet aanleveren bij Spanjersberg & Pe, en dat de door Spanjersberg & Pe geaggregeerde informatie (het landelijke beeld) in een vergadering van de Stuurgroep in november/december 2001 wordt besproken.

- Het volgen van het proces van de uitvoering van het programma op provinciaal niveau, resp. van het landelijke programma, zodat de kwaliteit van de uitvoering aldaar bewaakt en indien nodig bijgestuurd kan worden.
- Het zichtbaar maken van opgedane ervaringen, geleerde lessen die de kwaliteit van de uitvoering van het programma als geheel op een hoger plan kunnen brengen.
- Het communiceren over de ervaringen naar bijv. politiek en maatschappelijke actoren, zodat de bekendheid over en het draagvlak voor het programma toeneemt, en mogelijk ervaringen verder in de ambtelijke, politieke en maatschappelijke omgeving verankerd kunnen worden.
- Het aanleveren van bouwstenen, die het mogelijk maken om in een eindrapportage verantwoording aan de Tweede Kamer af te leggen over de resultaten van het programma.

Bij de afronding van het programma in 2003 zal een eindrapportage voor de Tweede Kamer opgesteld worden, waarin de resultaten van het programma op een aansprekende wijze gepresenteerd zullen worden. Deze eindrapportage heeft behalve een informerende ook een verantwoordende functie.

- Tenslotte levert de monitoring en evaluatie ook een bijdrage aan de verdere professionalisering van het netwerk van actoren op het gebied van leren voor duurzaamheid. Monitoring en evaluatie is immers een belangrijk instrument om de kwaliteit van de projectuitvoering te kunnen volgen en te bewaken.

Voor de goede orde: de monitoring en evaluatie is dus niet bedoeld om elkaar 'de maat te nemen' of 'af te rekenen', maar staat in het teken van het verhogen van de kwaliteit van de uitvoering van het programma.

Essentieel daarbij is dat geleerd wordt van successen én 'mislukkingen': in het kader van het programma is het belangrijk om nieuwe wegen (aanpakken) in het kader van duurzaamheid te verkennen. Het verkennen van nieuwe wegen brengt met zich mee dat er ook wegen zijn, die 'doodlopend' blijken te zijn. In de context van het programma is het essentieel dat ook deze ervaringen opgevraagd en zichtbaar gemaakt worden, opdat hier lessen voor de toekomst uit getrokken kunnen worden. Aan alle betrokkenen, projectleiders en de provinciale en landelijke contactpersonen, derhalve de oproep om zo objectief en openhartig mogelijk reflectie te plegen op de opgedane ervaringen.

De monitoring en evaluatie moet aan de volgende **uitgangspunten en eisen** voldoen:

- *Verantwoord en pragmatisch meten.*
Gelet op de functies van de monitoring en evaluaties moeten verantwoorde keuzes gemaakt worden over wat er gemeten wordt, met welke diepgang en frequentie, bij welke doelgroepen en de te hanteren meetmethoden.
- *Voldoende breedte en diepte in de meetinformatie.*
De verzamelde informatie moet enerzijds voldoende breed zijn (dat wil zeggen inzicht geven in de realisatie van de verschillende doelen), anderzijds voldoende diep zijn gelet op de gebruiksdoeleinden (bijsturing, communicatie en verantwoording afleggen). De te hanteren meetmethoden moeten hierop afgestemd zijn.
- *Herhaalbaarheid.*
De aanpak moet zodanig zijn dat een zekere kwalitatieve nulmeting wordt uitgevoerd, die op latere tijdstippen in het proces herhaald kan worden. Aldus wordt de bereikte voortgang in de doelrealisatie zichtbaar.
- *Gebruik van bestaande informatiebronnen*
Bij het monitoren wordt waar mogelijk gebruik gemaakt van al beschikbare informatiebronnen.

- *Provincies verantwoordelijk voor het uitvoeren van de monitoring op provinciaal niveau. NCDO verantwoordelijk voor het uitvoeren van de monitoring op landelijk niveau.*

De provincies zijn, zoals in het kader van het programma al is afgesproken, zelf verantwoordelijk voor het uitvoeren van de monitoring volgens de in deze notitie beschreven aanpak en het aanleveren van monitoringsinformatie voor de voortgangsrapportages aan de Stuurgroep.

Ditzelfde geldt voor de vier landelijke contactpersoon/-en, die de uitvoering van het landelijke programma sturen en monitoren.

- *Sluit aan bij het 'lerende' en 'ontwikkende' karakter*

De monitoring en evaluatie sluit aan bij het karakter van het programma, waarbij 'leren' en 'innoveren' voorop staat.

2.2 WAT WILLEN WE WETEN?

Om een gerichte keuze te kunnen maken in de aspecten waar de monitoring op gericht moet zijn en de diepgang daarbij, is het allereerst zinvol om onderscheid in soorten informatie te maken.

Er is enerzijds een verschil in *diepgang* (niveau), anderzijds in de *soort informatie* (kwalitatief, kwantitatief, proces, resultaten, verleden, toekomst).

Zo kan onderscheiden worden:

1. Informatie over de voortgang op projectniveau.
2. Informatie over de voortgang op provinciaal niveau, resp. over de uitvoering van het landelijke programma.
3. Informatie op landelijk niveau (provincies + landelijk programma).
4. Kwantitatieve informatie.
5. Kwalitatieve informatie.
6. Informatie over bereikte (tussen)resultaten (terugblik).
7. Informatie over het verloop van het proces, geleerde lessen (terugblik).
8. Vooruitblik.

Daarbij geldt dat:

- de informatie bedoeld onder (1) noodzakelijk is om een beeld over (2) te kunnen vormen;
- de informatie bedoeld onder (2) noodzakelijk is om (3) te kunnen bepalen;
- we gelet op de functies van de monitoring en evaluatie niet in op zichzelf staande kwantitatieve informatie (4) geïnteresseerd zijn, maar wel als deze in de context staat van de bereikte resultaten (om een voorbeeld te geven: als een resultaat van een project is dat nieuwe doelgroepen worden betrokken, dan is het interessant om deze te concretiseren).
- we in het kader van de monitoring met name in (5) kwalitatieve informatie geïnteresseerd zijn: wat is er aan resultaten bereikt (6), hoe verliep het proces, wat was de aanpak, wat zijn geleerde lessen (7) en ook welke aandachtspunten, vragen of problemen ziet men bij de verdere uitvoering (8).

In het kader van het programma is de monitoring met name ten aanzien van (7) van belang. We zijn immers geïnteresseerd in nieuwe aanpakken (o.a. soorten actoren, verbreding op inhoudelijk gebied etc.) en de ervaringen daarmee, de lessen die daarvan geleerd kunnen worden.

Als we het overigens over resultaten (6) hebben, is het relevant om niet alleen naar de directe resultaten te kijken van een concreet project (bijvoorbeeld een boekje, een rapportage), maar ook naar de uitstralingseffecten daarvan, de 'spin off' die wordt gegenereerd in de politiek-bestuurlijke en ambtelijke domeinen en in de omgang met de maatschappelijke partners. Zo vraagt 'werken aan duurzaamheid' integraliteit in benadering en ontschotting in aanpak. Dat is makkelijker gezegd dan gedaan: hoe ga je bijvoorbeeld om met evt. blokkades in het ambtelijke of politieke systeem? Hoe ga je om met schotten tussen regelgeving? Dit vraagt vernieuwend denken, durf en bereidheid van diverse partijen op ambtelijk, bestuurlijk niveau en van diverse maatschappelijke partners.

In het kader van de monitoring en evaluatie van het Programma Leren voor Duurzaamheid zijn we derhalve geïnteresseerd in de volgende vier aspecten:

I.	Het procesverloop
II.	(Tussentijdse) resultaten en spin off, interessante ervaringen
III.	Mate van gerealiseerde doelrealisatie
IV.	Mate van verwachte doelrealisatie

Deze aspecten komen op de verschillende niveaus in de monitoring tot uitdrukking: op projectniveau, op het niveau van het provinciale en het landelijke programma en het landelijke niveau (totaalbeeld).

Voor wat betreft de monitoring op het niveau van het provinciale, resp. het landelijke programma worden deze vier aspecten hierna toegelicht.

I. Het procesverloop:

- loopt de uitvoering van het provinciale en landelijke programma volgens plan en naar wens?
- zijn de randvoorwaarden voor de uitvoering vervuld?
- waren er eventuele obstakels of specifieke aandachtspunten?

II. (Tussentijdse) resultaten en spin off, interessante ervaringen.

Bijvoorbeeld over:

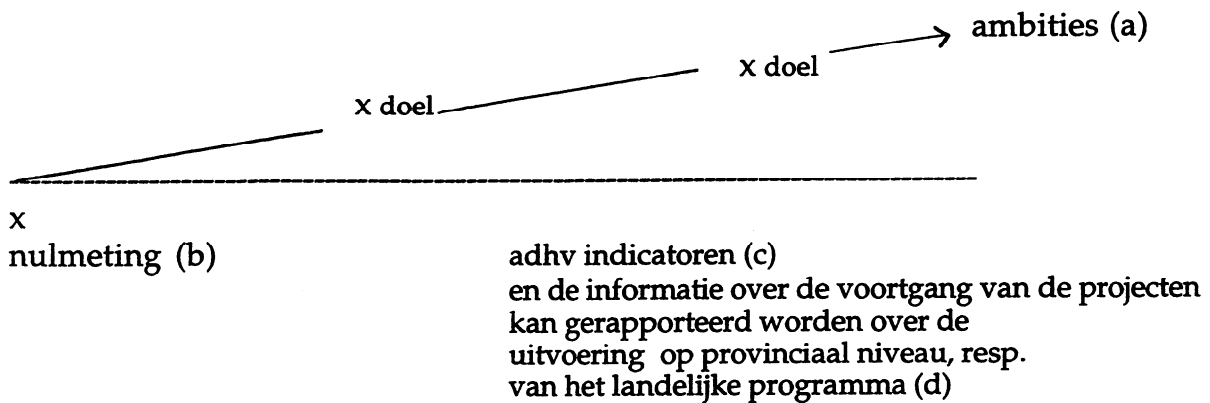
- * Het innovatieve element van het programma:
 - inhoudelijk (verbreding van duurzaamheid van natuur en milieu naar sociale, economische en culturele aspecten)
 - procesmatig (andere werkwijzen, wijze van samenwerking met andere partijen, andere rollen van de overheid)
 - aanboren van andere doelgroepen.
 - anderszins.
- * De wijze waarop is omgegaan met de mondiale aspecten (tijd: volgende generaties, geografie: grensoverschrijdend) van duurzaamheid.
- * Het organiseren van interesse, betrokkenheid en participatie van politieke en maatschappelijke actoren.
- * Waar zijn betrokken actoren met name tevreden over, waar hechten zij zélf waarde aan en zien zij meerwaarde.
- * Wat is mee-en tegengevallen.
- * Geleerde lessen.

III. **Mate van doelrealisatie:** kwalitatieve reflectie op de afgelopen periode mede aan de hand van de zelf geformuleerde prestatie-indicatoren.

In dit verband zijn belangrijke instrumenten:

- a. De geformuleerde ambities (in het PAS, LAS)
- b. Een kwalitatief omschreven nulmeting
- c. De geformuleerde indicatoren (in het PAS, LAS)
- d. Informatie over de voortgang op projectniveau (die input vormen voor de voortgangsrapportage op provinciaal/landelijk niveau).

De relatie tussen a, b en c is als volgt:

(b), (c) en (d) worden hierna nader toegelicht.

- ad b. **Nulmeting:** Om te kunnen aangeven op je 'op de goede weg' bent naar het realiseren van de geformuleerde ambities, is het nodig om een 'kwalitatieve nulmeting' te formuleren: wat is het vertrekpunt van de situatie voorafgaand aan de uitvoering van het programma. Deze nulmeting is in het algemeen al in het Ambitiestatement geformuleerd. Het gaat om een kwalitatief omschreven beeld van hoe de beginsituatie eruit ziet. Bij het omschrijven van de nulmeting is te denken aan:
- hoe wordt 'leren' thans al als instrument ingezet (als onderdeel van sociale instrumenten, naast andersoortige beleidsinstrumenten)
 - waar is 'duurzaamheid' al veel of weinig onderwerp van aandacht (inhoudelijk)
 - de betrokkenheid, aandacht en participatie van politiek en maatschappelijke actoren op het gebied van duurzaamheid (welke soorten actoren nu vaak betrokken)
 - de aandacht voor mondiale aspecten
 - de bestaande werkwijzen in beleidsuitvoering en beleidsformulering
 - de bestaande rollen die de provincie thans vervult.

- ad c. **Indicatoren**¹: In het Beleidskader Leren voor Duurzaamheid zijn algemene streefbeelden en indicatoren benoemd. In de verschillende Provinciale AmbitieStatements en het in het Landelijke Ambitiestatement zijn de specifieke provinciale en landelijke ambities geformuleerd, weergegeven in resultaatgerichte streefbeelden en zijn indicatoren voor resultaatbeoordeling benoemd. Deze indicatoren vormen de instrumenten om het verloop van de uitvoering te kunnen volgen. Het is daarbij interessant om als een indicator de ontwikkeling in 'het leren' (inzet van sociale instrumenten) te betrekken. Om een voorbeeld te geven: stel dat alle projecten binnen de aspecten van Geld en Tijd blijven (op zich positief), maar de resultaten leveren geen bijdrage aan het realiseren van de geformuleerde ambities (a), dan is dat een indicatie dat de geformuleerde ambities niet gerealiseerd lijken te worden.
- ad d. **Voortgangsinformatie op projectniveau:**
Om zicht te krijgen op de voortgang op projectniveau kunnen verschillende manieren gekozen worden. De keuze over dit HOE ligt in handen van de provincies zelf. Een goede mogelijkheid is om primair te werken met zelfrapportage door de projectleiders van de projecten zelf. Zij melden dan zelf hoe het met de uitvoering van hun project is gesteld, wat leerpunten, eventuele obstakels etc. zijn. Als voorbeeld van een standaard projectvoortgangsrapportage is bijlage 1 opgenomen. Op basis van deze 'zelfgerapporteerde' informatie over de uitvoering op projectniveau is het mogelijk voor de provinciale en de landelijke contactpersonen om een totaalbeeld van de uitvoering in hun programma te vormen. Dit wordt dan via een rapportage gemeld aan het centrale punt voor monitoring en evaluatie (Spanjersberg & Pe), die een totaalbeeld kan opstellen.

IV. Vooruitblik:

- verwachte mate van doelrealisatie
- eventuele aandachtspunten, vragen, obstakels
- eventuele noodzaak tot bijsturing van het programma.
- eventuele behoefte tot heroverweging van gekozen ambities.

¹ Een indicator is te omschrijven als een instrument om een tevoren bepaald proces (het zogenaamde 'zoekveld') te kunnen meten en het verloop hiervan te kunnen volgen.

2.3 BESCHRIJVING VAN DE AANPAK

Om de in 2.2 omschreven informatie over de vier thema's te verkrijgen, is de aanpak als volgt schematisch samen te vatten:

Niveau	Wie	Wat
Landelijk niveau	SPANJERSBERG & PE	Voortgangsrapportage aan Stuurgroep: <u>totaal</u> beeld van uitvoering
	aggregeert alle voortgangsinformatie over het totaal van de provinciale en landelijke voortgangsrapportages (verzamelen, structureren, analyseren)	
Provinciaal niveau * ambities: PAS * indicatoren: PAS * nulmeting	PROVINCIALE CONTACTPERSOON	Voortgangsrapportage aan Spanjersberg & Pe: <u>provinciaal</u> beeld van uitvoering
	aggregeert alle voortgangsinformatie over het totaal van de projecten in voortgangsrapportage (verzamelen, structureren, analyseren) + evt. aanvullende monitoringsactiviteiten	
Landelijk programma * ambities: LAS * indicatoren: LAS * nulmeting	LANDELIJKE CONTACTPERSONEN	Voortgangsrapportage aan Spanjersberg & Pe beeld van uitvoering van het <u>landelijke programma</u>
	aggregeert alle voortgangsinformatie over het totaal van de projecten in voortgangsrapportage (verzamelen, structureren, analyseren) + evt. aanvullende monitoringsactiviteiten	

Ter toelichting:

De monitoring vindt op verschillende niveaus plaats, waarbij ook verschillende actoren verantwoordelijkheid hebben. Wil de voortgangsrapportage over het totale beeld aan de Stuurgroep betekenisvol zijn, dan moeten er in ieder geval standaard afspraken gemaakt worden over op welke aspecten (WAT) gemonitord wordt.

Hierna worden de verantwoordelijkheden en activiteiten op de verschillende niveaus langsgelopen.

Provinciaal niveau, resp. op het niveau van het landelijke programma
- verantwoordelijkheid provinciale, resp. landelijke contactpersonen

- De provinciale en landelijke contactpersonen zijn verantwoordelijk om de voortgang in hun programma te monitoren en daarover te rapporteren aan Spanjersberg & Pe als centraal punt voor monitoring en evaluatie.
- Een kwalitatieve nulmeting, de ambities op provinciaal niveau en de indicatoren voor resultaatbeoordeling zijn al in het PAS geformuleerd.
- De provinciale en landelijke contactpersonen richten zich bij de monitoring en de rapportage op de onder 2.2 genoemde elementen: (I) het procesverloop, (II) (tussentijdse) resultaten en spin off, interessante ervaringen, (III) mate van gerealiseerde doelrealisatie, en (IV) mate van verwachte doelrealisatie.
- De provinciale en landelijke contactpersonen zorgen er voor dat zij op de door hen gekozen wijze informatie over de voortgang in de projecten verzamelen en deze informatie op de afgesproken rapportagemomenten (zie hoofdstuk 5) aan Spanjersberg & Pe aanleveren. Zij gebruiken daarvoor standaard 4.1 (Opzet provinciale/landelijke voortgangsrapportage). De wijze waarop zij deze voortgangsinformatie willen verzamelen (op basis van zelfrapportages door projectleiders of door een eigen monitoring) is aan henzelf.
- De provinciale en landelijke contactpersonen verzamelen na afloop van een project kerninformatie over het uitgevoerde project volgens standaard 4.2 (Rapportage na afronding van een project) en sturen deze naar Spanjersberg & Pe. Zij voegen daarbij standaard ook een exemplaar van het eindrapport van het project. De ingevulde standaards worden in principe gebundeld en opgenomen in de eindrapportage aan de Tweede Kamer. De eindrapporten zijn bedoeld voor Spanjersberg & Pe als inhoudelijke achtergrondinformatie voor het schrijven van de eindrapportage.

Landelijk niveau: verantwoordelijkheid Spanjersberg & Pe

- Spanjersberg & Pe aggregeert de door de provinciale en landelijke contactpersonen aangeleverde informatie in een voortgangsrapportage aan de Stuurgroep, die over het totale programma ziet. Hierbij wordt de monitoringsinformatie toegankelijk gemaakt via de aspecten: (I) het procesverloop, (II) (tussentijdse) resultaten en spin off, interessante ervaringen, (III) mate van gerealiseerde doelrealisatie, en (IV) mate van verwachte doelrealisatie. Zij verzamelt, structureert en analyseert de voortgangsrapportages van de provinciale contactpersonen en de landelijke contactpersoon, verbindt daar evt. aandachtspunten en conclusies aan. De door de provinciale en landelijke contactpersonen ingediende voortgangsrapportages gaan daar als bijlagen bij.
- De totale ambities en indicatoren op algemeen niveau zijn in een Beleidskader Leren voor Duurzaamheid vastgelegd.
- Bij het opstellen van de voortgangsrapportages baseert Spanjersberg & Pe zich op de aangeleverde informatie en gaat dus niet zelf de informatie toetsen door middel van visitatie, steekproeven of audits. Wel kan zij bijvoorbeeld om verduidelijking vragen en feedback op de aard van de aangeleverde informatie geven.
- Gedurende de uitvoering zullen ook gesprekken met de Stuurgroepleden worden gevoerd teneinde hun visie op de uitvoering van het programma en hun rol daarin op te vragen.
- De landelijke voortgangsrapportages, de opleveringsrapportages (na afronding van elk project) en de eindrapportages van de projecten zelf vormen de bouwstenen voor de eindrapportage, die aan het einde van het programma (2003) voor de Tweede Kamer wordt opgesteld.

3. TAKEN EN WERKAFSPRAKEN

Hoofdstuk 2.3 heeft de aanpak van de monitoring en evaluatie beschreven. Volledigheidshalve zet dit hoofdstuk deze nog eens kort op een rij wie welke taken daarin heeft.

Provinciale, resp. landelijke contactpersonen:

- verzamelen, aggregeren, structureren en analyseren de informatie over de voortgang in de projecten en leveren twee maal (1 maart en 1 oktober) per jaar een provinciale/landelijke voortgangsrapportage volgens standaard 4.1 op aan Spanjersberg & Pe. De rapportage per 1 maart is tevens de in het kader van de subsidierelatie gevraagde voortgangsrapportage en geeft derhalve tevens inzicht in de financiële aspecten van de uitvoering.
- leveren na afloop van een project kerninformatie volgens standaard 4.2, alsmede een exemplaar van het eindrapport aan Spanjersberg & Pe.

Spanjersberg & Pe:

- ontwikkelt het systeem van monitoring en evaluatie
- verzamelt, aggregeert, structureert en analyseert de provinciale/landelijke voortgangsrapportages en stelt een landelijke voortgangsrapportage op voor de Stuurgroep. De ontvangen provinciale/landelijke voortgangsrapportages gaan hier als bijlagen bij.
- stelt (tezijntijd) de eindrapportage van de resultaten van het programma vast op basis van de opgestelde voortgangsrapportages.

4. STANDAARDS

Dit hoofdstuk bevat de standaards voor de op te stellen documenten:

- 4.1 Opzet provinciale/landelijke voortgangsrapportage
- 4.2 Rapportage na afronding van een project

Indien gekozen wordt voor een systeem van zelfmonitoring/zelfrapportage, wordt aanbevolen om met een standaardopzet te werken. Als voorbeeld (en dus niet als standaard) is hiertoe in de bijlage een opzet voor een projectvoortgangsrapportage opgenomen.

4.1 OPZET PROVINCIALE/LANDELIJKE VOORTGANGSRAPPORTAGE

Opsteller:	provinciale, landelijke contactpersonen
Doel:	rapporteren over de uitvoering van het totale provinciale, resp. landelijke programma
Tijdstip:	op 2 momenten in het jaar: 1 maart en 1 oktober
gaat naar:	Spanjersberg & Pe
gaat mee:	als bijlage bij de landelijke voortgangsrapportage aan de Stuurgroep

De provinciale/landelijke voortgangsrapportage heeft de volgende opzet:

O. Totale projectenoverzicht: voorraad, nieuw, afgerond, lopend

I. Het procesverloop:

- loopt de uitvoering van het programma volgens plan en naar wens?
- zijn de randvoorwaarden voor de uitvoering (programmabreed) vervuld?
- waren er eventuele obstakels of specifieke aandachtspunten?

II. (Tussentijdse) resultaten en spin off, interessante ervaringen.

Bijvoorbeeld over:

- * Het innovatieve element van het programma:
 - inhoudelijk (verbreding van duurzaamheid van natuur en milieu naar sociale, economische en culturele aspecten)
 - procesmatig (andere werkwijzen, wijze van samenwerking met andere partijen, andere rollen van de overheid)
 - aanboren van andere doelgroepen, andere geldbronnen.
 - anderszins, bijv. verbreding
- * De wijze waarop is omgegaan met de mondiale aspecten (tijd: volgende generaties, geografie: grensoverschrijdend) van duurzaamheid.
- * Het organiseren van interesse, betrokkenheid en participatie van politiek

- en maatschappelijke actoren.
- * Waar zijn betrokken actoren met name tevreden over, hechten zij waarde aan en zie zij meerwaarde.
- * Wat is mee-en tegengevallen.
- * Geleerde lessen.

III. Mate van gerealiseerde doelrealisatie:

Het gaat hierbij om een weging en beoordeling van de totale uitvoering in het provinciale of landelijke programma (afgeronde en lopende projecten) en het inschatten wat de bijdrage daarvan is aan de geformuleerde ambities.

Indien een PAS kwantitatief en concreet is geformuleerd zal dit waarschijnlijk in concretere termen geformuleerd kunnen worden dan wanneer dat niet het geval is.

Bij deze beoordeling is de centrale vraag:

- * Draagt de voortgang in het programma tot dusverre in bevredigende mate bij aan realisatie van de geformuleerde ambitie?

Aandachtspunten daarbij zijn:

- Is aan te geven op welke onderdelen van het PAS (doelstellingen) de geboekte (tussen)resultaten zich concentreren?
- Ingeval van een kwantitatief geformuleerde doelstelling uit het PAS: is aan te geven welk deel tot dusverre daarvan behaald is?
- Ingeval van een algemenere, niet kwantitatief geformuleerde doelstelling uit het PAS is te overwegen om als denkstap eerst deze doelstelling te concretiseren en uit te werken in zo concreet mogelijk geformuleerde resultaten. Hiermee ontstaat een concreter en daardoor beter hanteerbaar toetsingskader.
- Wat zijn, het totaalbeeld overziend, eventuele aandachtspunten voor de sturing van het vervolg van de uitvoering (op te nemen onder IV, Vooruitblik)?

IV. Vooruitblik:

- * verwachte mate van doelrealisatie
- * eventuele aandachtspunten, vragen, obstakels
- * eventuele noodzaak tot bijsturing van het project

bij de 1 maart rapportage is tevens een financieel overzicht gevoegd.

4.2 RAPPORTAGE NA AFRONDING VAN EEN PROJECT

Opsteller:	projectleider
Doel:	resultaten project vastleggen
Tijdstip:	zodra project is afgerond
gaat naar:	provinciale/landelijke contactpersoon
gaat mee:	als bijlage bij de provinciale/landelijke voortgangsrapportage is bedoeld als onderdeel van bijlagenboek bij eindrapportage

De opleveringsrapportage heeft de volgende opzet:

1. Korte karakterisering van het project: wat is beoogd, aanpak, actoren.
2. Wat is bereikt? welke resultaten zijn opgeleverd? welke aanpak (strategie) is gevolgd (hoe is tot het resultaat gekomen)?
Wat zijn de leerpunten en interessante ervaringen in dit project?
3. Voor wie is dit interessant ? Suggesties voor hoe de resultaten verder benut zouden kunnen worden.
4. Waarin komt het innovatieve, 'duurzame' aspect in de resultaten tot uitdrukking? (inhoud, proces, betrokken actoren, rollen overheid, mondiale aspecten, anderszins).
5. Praktische gegevens: wie is uitvoerder (gegevens), waarin zijn de resultaten verwoord (titel rapport, datum), naam en bereikbaarheid contactpersoon.

5. KALENDER

Het eerste rapportagemoment lag op 1 maart jl. In het vervolg van het programma zijn nog vijf rapportagemomenten voorzien.

De kalender van het aanleveren van de voortgangsrapportages door de landelijke en de provinciale contactpersonen ziet er als volgt uit:

	1 oktober 2001	1 maart 2002	1 oktober 2002	1 maart 2003	1 oktober 2003
Voortgangsrapportage	x		x		x
Voortgangsrapportage, tevens in het kader van de subsidierelatie (incl. financieel overzicht)		x		x	
Voortgangsrapportage t.b.v. de tussenevaluatie in 2001	x				

De voortgangsrapportages worden per e-mail en per post aan Spanjersberg & Pe aangeleverd (zie hoofdstuk 6 voor de gegevens).

De rapportages na afronding van een project (volgens standaard 4.2) en de eindrapporten worden, zodra ze beschikbaar zijn, aan Spanjersberg & Pe aangeleverd.

6. GEGEVENS SPANJERSBERG & PE

Spanjersberg & Pe
adviseurs in onderzoek, beleid en uitvoering

Plein 20
2511 CS Den Haag

t.a.v. mw. mr. Ma Oeh Pe MPM

Telefoon: 070 - 3106937
06-55187666

Fax: 070 - 3460527

E-mail: mope@euronet.nl

BIJLAGE

Voorbeeld van de opzet van een projectvoortgangsrapportage

Indien de provinciale of de landelijke contactpersonen kiezen voor een systeem van zelfmonitoring/zelfrapportage, zullen afspraken gemaakt moeten worden met de projectleiders over wat van hen verwacht wordt en volgens welke opzet zij informatie aanleveren. Als voorbeeld zijn hierna enkele taken van de projectleiders omschreven en is een opzet voor een mogelijke projectvoortgangsrapportage opgenomen. De onderdelen van deze rapportage sluiten aan op de (overall-)rapportage die de provinciale en landelijke contactpersonen aan moeten leveren.

VERANTWOORDELIJKHEDEN EN TAKEN PROJECTLEIDERS

- De projectleiders zijn verantwoordelijk om de voortgang in hun project te monitoren en daarover aan de provinciale, resp. de landelijke contactpersoon te rapporteren.
- De projectleiders richten zich bij de monitoring en de rapportage op de elementen: (I) het procesverloop, (II) (tussentijdse) resultaten en spin off, interessante ervaringen, (III) mate van gerealiseerde doelrealisatie, en (IV) mate van verwachte doelrealisatie.
- De projectleiders rapporteren aan de provinciale, landelijke contactpersoon volgens een standaard-projectvoortgangsrapportage.
- De projectleiders maken in hun projectrapportage inzichtelijk op welke wijze zij de voortgang in hun project meten (meetmethoden: bijv. zelfanalyse, steekproef, onderzoek, visitatie).
- Indien een project is afgerond, wordt een compacte projectrapportage opgesteld (zie standaard 4.2) die benut kan worden voor een bijlagenboek bij de eindrapportage, die opgesteld wordt over de resultaten van het totale programma. Een exemplaar van het eindrapport zelf, met eventuele bijlagen, wordt aangeleverd ten behoeve van de landelijke monitoring en evaluatie (door Spanjersberg & Pe).

OPZET PROJECTVOORTGANGSRAPPORTAGE

Opsteller:	projectleider
Doel:	voortgang per project vastleggen
Tijdstip:	op de met de landelijke/provinciale contactpersoon afgesproken momenten
gaat naar:	provinciale/landelijke contactpersoon

De projectvoortgangsrapportage kan de volgende opzet hebben:

I. Het procesverloop:

- loopt de uitvoering van het project volgens plan en naar wens?
- zijn de randvoorwaarden voor de uitvoering vervuld?
- waren er eventuele obstakels of specifieke aandachtspunten?

II. (Tussentijdse) resultaten en spin off, interessante ervaringen.

Bijvoorbeeld over:

- * Het innovatieve element van het project
 - inhoudelijk (verbreding van duurzaamheid van natuur en milieu naar sociale, economische en culturele aspecten)
 - procesmatig (andere werkwijzen, wijze van samenwerking met andere partijen, andere rollen van de overheid)
 - aanboren van andere doelgroepen, andere geldbronnen.
 - anderszins, bijv. verbreding.
- * De wijze waarop is omgegaan met de mondiale aspecten (tijd: volgende generaties, geografie: grensoverschrijdend) van duurzaamheid.
- * Het organiseren van interesse, betrokkenheid en participatie van politiek en maatschappelijke actoren.
- * Waar zijn betrokken actoren met name tevreden over, hechten zij waarde aan en zie zij meerwaarde.
- * Wat is mee-en tegengevallen.
- * Geleerde lessen.

III. Mate van gerealiseerde doelrealisatie:

reflectie op de afgelopen projectuitvoering in relatie tot ambitie.

- * Draagt de voortgang in het project in bevredigende mate bij aan realisatie van de geformuleerde projectambitie?

IV. Vooruitblik:

- * verwachte mate van doelrealisatie
- * eventuele aandachtspunten, vragen, obstakels
- * eventuele noodzaak tot bijsturing van het project